

Мукашева К.Т.¹, Қойлыбаева Р.Қ.²

^{1,2} Абай атындағы ҚазҰПУ

¹² курс магистранты

² PhD, аға оқытушы

Алматы, Қазақстан

ПРОБЛЕМАҒА БАҒЫТТАЛҒАН ӘДІС НЕГІЗІНДЕ ОҚУШЫЛАРДЫҢ КОГНИТИВТІК ДАҒДЫЛАРЫН ДАМУ

Аңдатпа

Бұл мақалада ағылшын тілін оқытудың проблемаға бағытталған әдісі аясында жоғары сынып оқушыларының когнитивтік дағдыларын дамыту мәселесі қарастырылады. Қазіргі білім беру кеңістігінде шетел тілін меңгерту тек тілдік бірліктерді игертумен шектелмей, сонымен қатар білім алушының сыни ойлау, талдау, салыстыру, дәлелдеу, шешім қабылдау, ақпаратты жүйелеу және шығармашылық тұрғыдан пайымдау қабілеттерін жетілдірумен тығыз байланыста жүзеге асырылуы қажет. Осы тұрғыдан алғанда, проблемаға бағытталған оқыту әдісі жоғары сынып оқушыларының танымдық белсенділігін арттыруға, олардың оқу үдерісіндегі дербестігін күшейтуге және шынайы коммуникативтік жағдаяттар негізінде ойлау әрекетін дамытуға мүмкіндік беретін тиімді педагогикалық тәсілдердің бірі ретінде сипатталады.

Зерттеу нәтижесінде проблемаға бағытталған әдістің жоғары сынып оқушыларының когнитивтік дағдыларын жүйелі дамытуға, олардың шетел тілінде ой қорыту, пайымдау және дәлелді сөйлеу қабілетін жетілдіруге ықпал ететіндігі анықталады. Мақала қорытындысында аталған әдісті ағылшын тілі сабақтарының мазмұнына мақсатты түрде енгізу білім сапасын арттырудың, функционалдық сауаттылықты дамытудың және оқушының зияткерлік әлеуетін жетілдірудің маңызды шарты екендігі көрсетіледі.

Кілт сөздер: проблемаға бағытталған оқыту, ағылшын тілін оқыту, когнитивтік дағдылар, жоғары сынып оқушылары, сыни ойлау, коммуникативтік құзыреттілік, танымдық белсенділік, аналитикалық ойлау, оқушы белсенділігі, сөйлеу дағдысы, коммуникативтік әдіс, функционалдық сауаттылық.

Аннотация

В данной статье рассматривается проблема развития когнитивных навыков старшеклассников в рамках проблемно-ориентированного метода обучения английскому языку. В современном образовательном пространстве овладение иностранным языком должно осуществляться не только при овладении языковыми единицами, но и в тесной связи с совершенствованием способности обучающегося критически мыслить, анализировать, сравнивать, аргументировать, принимать решения, систематизировать информацию и творчески рассуждать. С этой точки зрения метод проблемно-ориентированного обучения характеризуется как один из эффективных педагогических подходов, позволяющий повысить познавательную активность старшеклассников, усилить их самостоятельность в учебном процессе и развить мыслительную деятельность на основе реальных коммуникативных ситуаций.

В результате исследования установлено, что проблемно-ориентированный метод способствует системному развитию когнитивных навыков старшеклассников, совершенствованию их умений рассуждать, рассуждать и аргументированно говорить на иностранном языке. В заключении статьи указывается, что целенаправленное включение данного метода в содержание уроков английского языка является важным условием повышения качества образования, развития функциональной грамотности и совершенствования интеллектуального потенциала учащегося.

Ключевые слова: проблемно-ориентированное обучение, обучение английскому языку, когнитивные навыки, старшеклассники, критическое мышление, коммуникативная компетентность, познавательная активность, аналитическое мышление, активность учащихся, речевые навыки, коммуникативный метод, функциональная грамотность.

Annotation

This article examines the problem of developing the cognitive skills of high school students within the framework of the problem-oriented method of teaching English. In the modern educational environment, mastering a foreign language should be carried out not only by mastering language units, but also in close connection with improving the student's ability to think critically, analyze, compare, argue, make decisions, systematize information and creatively reason. From this point of view, the problem-based learning method is characterized as one of the effective pedagogical approaches that allows to increase the cognitive activity of high school students, strengthen their independence in the educational process and develop mental activity based on real communicative situations.

As a result of the study, it was found that the problem-oriented method contributes to the systematic development of cognitive skills of high school students, improving their skills to reason, reason and speak a foreign language in a reasoned manner. The conclusion of the article indicates that the purposeful inclusion of this method in the content of English lessons is an important condition for improving the quality of education, developing functional literacy and improving the intellectual potential of the student.

Keywords: *problem-oriented learning, English language teaching, cognitive skills, high school students, critical thinking, communicative competence, cognitive activity, analytical thinking, student activity, speech skills, communicative method, functional literacy.*

Kіріспе

Қазіргі жаһандану, цифрландыру және білім беру кеңістігінің жедел жаңаруы жағдайында мектептегі шетел тілін оқыту жүйесіне қойылатын талаптар түбегейлі өзгеріп отыр, өйткені бүгінгі күні ағылшын тілін меңгеру тек грамматикалық құрылымдар мен лексикалық қорды игеру міндетімен шектелмей, оқушының ақпаратты талдау, салыстыру, интерпретациялау, дәлелдеу, баламалы шешімдер ұсыну, қорытынды жасау және өз ұстанымын негіздеу сияқты когнитивтік дағдыларын дамытуға бағытталуы тиіс. Әсіресе жоғары сынып кезеңінде білім алушылардан оқу материалына репродуктивті деңгейде жауап беру емес, күрделі жағдаяттарды түсіну, көпқырлы мәселені шешу, түрлі дереккөздермен жұмыс істеу және тілдік құралдарды ойлау әрекетімен ұштастыра пайдалану талап етіледі. OECD-нің PISA 2022 нәтижелері оқушылардың шығармашылық ойлау, проблеманы әлеуметтік және ғылыми контексте шешу, идея ұсыну мен оны жетілдіру қабілеттерінің жалпы оқу жетістігімен тығыз байланыста екенін көрсетеді, ал бұл орта білім беруде когнитивтік дағдыларды пәндік мазмұннан бөлек емес, соның ішінде тілдік білім арқылы дамыту қажеттігін айқындай түседі [1].

Осы тұрғыдан алғанда, ағылшын тілін оқытудың проблемаға бағытталған әдісі педагогика мен тілдік білім беру тоғысындағы өзекті бағыттардың бірі ретінде қарастырылады, себебі аталған әдіс оқушыны дайын ақпаратты қабылдаушы емес, нақты проблемалық жағдаятты зерттеуші, талдаушы және шешім ұсынушы субъект ретінде қалыптастыруға мүмкіндік береді. Проблемаға бағытталған оқыту барысында білім алушылар шынайы немесе шынайылыққа жақын жағдаяттармен бетпе-бет келіп, тілдік бірліктерді мақсатсыз жаттаудан гөрі, оларды мәселені шешу құралы ретінде қолданады. Мұндай оқу моделі білім мазмұнын өмірлік тәжірибемен ұштастырып, тілдік әрекетті танымдық белсенділікпен байланыстырады, сол арқылы оқушылардың сыни, логикалық және шығармашылық ойлауын белсендіреді. OECD-нің сол жылғы қосымша талдауы 15 жастағы оқушылардың шығармашылық ойлауы ашық тапсырмалар, әлеуметтік және ғылыми проблемаларды шешу, жазбаша және визуалды идея ұсыну арқылы бағаланғанын

көрсетеді; бұл көрсеткіштер қазіргі сабақтардың мазмұны оқушыны көпнұсқалы ойлауға жетелейтіндей құрылуы керектігін дәлелдейді [2].

Жалпы білім беру ұйымдарындағы ағылшын тілі сабағы ұзақ уақыт бойы ережені түсіндіру, үлгі бойынша орындау және мұғалім бақылауымен қайталау сияқты дәстүрлі модельдерге сүйеніп келгені белгілі. Мұндай жүйе тілдік минимумды игеруге белгілі бір дәрежеде ықпал еткенімен, жоғары деңгейлі когнитивтік операциялардың, әсіресе талдау, бағалау және синтездің жүйелі түрде қалыптасуына әрдайым қолайлы жағдай жасай бермейді. Ал қазіргі білім беру парадигмасы оқушының функционалдық сауаттылығын, дербес ойлауын және түрлі коммуникативтік жағдаяттарда тілдік шешім қабылдай алу қабілетін басымдыққа шығарады. Сондықтан ағылшын тілін оқытудағы басты мәселенің бірі – тілдік құзыреттілікті когнитивтік дамумен кіріктіре ұйымдастыру. Осы қажеттілік проблемаға бағытталған оқытуды тек әдіс ретінде емес, оқушының танымдық іс-әрекетін қайта құратын дидактикалық жүйе ретінде қарастыруды талап етеді. Соңғы метаталдау нәтижелері проблемаға негізделген оқытудың EFL аудиторияларында академиялық жетістікке ірі және оң әсер ететінін көрсетті: 36 зерттеуден алынған 41 әсер көлемі бойынша жалпы нәтиже Hedges's $g = 1.067$ болған, яғни бұл тәсіл шетел тілін меңгертуде тиімді педагогикалық құралдардың бірі болып саналады [3].

Проблемаға бағытталған әдістің құндылығы оның оқушыны тек жауап беруге емес, сұрақ қоюға, гипотеза ұсынуға, дәлел келтіруге, ақпарат көздерін салыстыруға және қорытынды жасауға үйретуінде жатыр. Ағылшын тілі сабағында бұл әдіс мәтін мазмұнын талқылау, әлеуметтік немесе мәдени мәселені шешу, кейс ұсыну, пікірталас ұйымдастыру, жобалық тапсырма орындау, аргументативті жазылым, топтық талдау және рөлдік жағдаяттарды модельдеу арқылы жүзеге асуы мүмкін. Мұндай тапсырмаларда тілдік материал мазмұннан бөлек қаралмайды, керісінше, ойлау әрекетінің практикалық құралына айналады. Соның нәтижесінде оқушы сөздерді немесе грамматикалық үлгілерді механикалық жаттамайды, оларды мәселені түсіндіру, позицияны қорғау және шешім ұсыну контекстінде меңгереді. Бұл, өз кезегінде, когнитивтік дағдылардың табиғи қалыптасуына ықпал етеді, себебі оқушы тілдік форманы емес, сол форма арқылы жасалатын ой операциясын игереді. Le мен Nguyen зерттеуінде әлеуметтік конструктивизмге негізделген оқыту тәсілі студенттердің сыни ойлау дағдыларын дамытуда дәстүрлі мұғалім-орталық модельден анағұрлым тиімді болғаны және қатысушылардың мұндай интерактивті оқыту формасына жоғары қанағаттанушылық танытқаны анықталған [4].

Жоғары сынып оқушыларының когнитивтік дағдыларын дамыту мәселесі жас ерекшелік психологиясы мен әдістеме ғылымы тұрғысынан да маңызды, өйткені дәл осы кезеңде оқушыларда абстрактілі ойлау, дәлелді пайымдау, рефлексия жасау, өзіндік көзқарас қалыптастыру және күрделі білім мазмұнын салыстырмалы тұрғыдан игеру мүмкіндігі күшейеді. Демек, ағылшын тілі сабағы осы әлеуетті іске қосатын ортаға айналуы қажет. Егер сабақ мазмұны проблемалық сипатта құрылса, онда оқушы тілдік бірліктерді есте сақтаумен ғана шектелмей, оларды талдау, түсіндіру, баға беру және шешім әзірлеу үдерістерінде пайдаланады. Бұл жерде когнитивтік дағдыларға ақпаратты сұрыптау, себеп-салдарлық байланысты анықтау, дәлелдің сенімділігін бағалау, болжам жасау, салыстыру, баламалы пікірлерді қарастыру және өзіндік рефлексия жүргізу сияқты қабілеттерді жатқызуға болады. Аталған қабілеттер қазіргі қоғамда тек академиялық табыс үшін емес, өмірлік бейімделу, кәсіби бағдар және ақпараттық қауіпсіздік үшін де маңызды. Ағылшын тілін оқытудағы проблемаға бағытталған әдіс пәндік мақсат пен тұлғалық дамуды бір арнаға тоғыстыратын тетік ретінде бағалануы орынды.

Соңғы жылдары ағылшын тілін оқыту аясында сыни ойлау мен когнитивтік дағдылар мәселесіне арналған зерттеулер санының артуы да бұл бағыттың ғылыми өзектілігін күшейтеді. 2025 жылғы библиометриялық талдау ағылшын тілін оқытудағы critical thinking тақырыбы бойынша 2009–2024 жылдар аралығындағы жарияланымдардың тұрақты өсуін және 2024 жылы ең жоғары көрсеткішке жеткенін көрсетеді; зерттеу

авторлары бұл үрдісті ELT саласының тілдік нәтижелермен қатар танымдық даму міндетіне барған сайын көбірек назар аудара бастауымен байланыстырады [5]. Мұндай ғылыми динамика проблемаға бағытталған, конструктивистік және оқушы әрекетіне негізделген модельдердің өзектілігін дәлелдейді.

Орта мектеп жағдайында проблемаға бағытталған оқытуды жүзеге асыру автоматты түрде нәтиже беретін әмбебап шешім емес екенін атап өткен жөн. Оның тиімділігі ең алдымен мұғалімнің тапсырманы дұрыс құра білуіне, проблеманың жас ерекшелікке сәйкестігіне, тілдік материалдың оқушы деңгейіне лайықталуына, топтық өзара әрекетке жағдай жасалуына және бағалаудың тек тілдік қателерді емес, ойлау үдерісін де ескеретіндей ұйымдастырылуына тәуелді. Егер проблемалық тапсырма шамадан тыс күрделі немесе тілдік тұрғыдан қолжетімсіз болса, онда ол оқушының танымдық белсенділігін арттырмай, керісінше, мотивациясын төмендетуі мүмкін. Сол себепті бұл әдісті ғылыми негізде, кезең-кезеңімен және әдістемелік тұрғыдан сауатты енгізу мәселесі арнайы зерттеуді қажет етеді.

Осыған байланысты ұсынылып отырған мақаланың мақсаты – ағылшын тілін оқытудың проблемаға бағытталған әдісі аясында жоғары сынып оқушыларының когнитивтік дағдыларын дамытудың теориялық негіздерін айқындау, аталған әдістің педагогикалық мүмкіндіктерін ашу және оны мектеп практикасына енгізудің мазмұндық-әдістемелік алғышарттарын саралау. Зерттеудің өзектілігі қазіргі мектептегі ағылшын тілі сабағын тек тіл үйрету алаңы ретінде емес, оқушының ойлау мәдениетін, танымдық дербестігін және интеллектуалдық икемділігін қалыптастыратын білім кеңістігі ретінде қарастыру қажеттілігімен айқындалады. Сондықтан проблемаға бағытталған әдісті қолдану жоғары сынып оқушыларының тілдік құзыреттілігімен қатар олардың когнитивтік әлеуетін дамытуға бағытталған жаңашыл әрі ғылыми негізделген әдістемелік шешім ретінде ерекше назар аударуды талап етеді.

Негізгі бөлім

Әдебиеттік шолу: Ағылшын тілін оқытудағы проблемаға бағытталған әдіс соңғы жылдары оқушының тек тілдік құзыреттілігін қалыптастыру құралы ретінде емес, сонымен қатар оның когнитивтік, метатанымдық және коммуникативтік дағдыларын дамытудың пәрменді тетігі ретінде қарастырылып келеді. Қазіргі зерттеулерде бұл тәсілдің мәні оқушыны дайын білімді қабылдаушы рөлінен шығарып, оны нақты проблеманы анықтайтын, шешу жолдарын ұсынатын, дәлел келтіретін, баламаларды салыстыратын және өз ұстанымын қорғайтын белсенді таным субъектісіне айналдырумен түсіндіріледі. 2024 жылғы жүйелі шолуда problem-based learning тәсіліне қатысты 2012–2023 жылдар аралығындағы 27 зерттеу талданып, бұл әдістің ағылшын тілін меңгеру үдерісіне, оқушының оқу мінез-құлқына және сыни ойлауына оң ықпал ететіні көрсетілген [6].

Проблемаға бағытталған оқытудың шетел тілін меңгертудегі тиімділігін дәлелдейтін неғұрлым ірі еңбектердің бірі – 2025 жылы жарияланған метаталдау. Онда EFL сыныптарындағы problem-based learning тәсілінің академиялық жетістікке әсері 36 зерттеуден алынған 41 әсер көлемі негізінде қарастырылып, жалпы әсер көлемінің жоғары екені анықталған. Бұл нәтиже проблемаға бағытталған оқыту шетел тілін игеруде тек мотивациялық немесе ұйымдастырушылық құрал ғана емес, нақты педагогикалық нәтиже беретін әдіс екенін айқындайды [7].

Әдебиетте проблемаға бағытталған әдіс көбіне сыни ойлау дағдыларымен тікелей байланыста қарастырылады. 2025 жылғы тағы бір метаталдауда problem-based learning дәстүрлі оқытуға қарағанда сыни ойлауды дамытуда айқын басымдық көрсететіні, ал оның нәтижелілігі оқу ортасы, тапсырма сипаты және оқыту кезеңіне байланысты өзгеріп отыратыны айтылған [8]. Бұл тұжырым ағылшын тілі сабағында проблемалық тапсырмаларды кездейсоқ емес, сабақ мақсатына, оқушының тілдік деңгейіне және жас ерекшелігіне сай жүйелі түрде енгізу қажет екенін дәлелдейді.

Ағылшын тілін оқытуда когнитивтік дағдыларды дамыту мәселесі тек problem-based learning аясында ғана емес, жалпы ELT кеңістігіндегі critical thinking бағытымен де тығыз сабақтасып отыр. 2025 жылғы библиометриялық талдау ағылшын тілін оқытудағы сыни ойлау тақырыбы бойынша жарияланымдардың тұрақты артып келе жатқанын, зерттеулердің негізгі өзегі оқушының талдау, пайымдау, дәлелдеу және интерпретациялау қабілеттерін дамытуға бағытталғанын көрсетеді [9]. Бұл ғылыми үрдіс тіл үйретудің қазіргі парадигмасы тілдік нәтижеден гөрі тіл арқылы ойлау мәдениетін қалыптастыруға бет бұрып отырғанын білдіреді.

Осы бағыттағы эмпирикалық еңбектердің бірі ретінде әлеуметтік конструктивизмге негізделген оқыту моделін қарастырған 2024 жылғы зерттеуді атауға болады. Зерттеу нәтижелері интерактивті, оқушы белсенділігіне сүйенген ортада білім алушылардың сыни ойлау және мәтінді терең түсіну қабілеттері дәстүрлі мұғалім-орталық модельге қарағанда жақсырақ дамитынын көрсетті [10]. Бұл дерек проблемаға бағытталған оқытудың тиімділігі тек тапсырманың мазмұнымен емес, сонымен бірге сабақтағы өзара әрекет, диалог, пікір алмасу және бірлескен рефлексия сияқты факторлармен де тығыз байланысты екенін аңғартады.

Проблемаға бағытталған әдістің мазмұндық-педагогикалық мүмкіндіктері: Жоғары сыныптағы ағылшын тілі сабағында проблемаға бағытталған әдісті қолдану ең алдымен оқу мазмұнын шынайы өмірмен байланыстыруға мүмкіндік береді. Дәстүрлі сабақта оқушы көбіне мәтінді оқып, жаңа сөздерді жаттап, грамматикалық үлгілерді қайталаса, problem-based learning жағдайында ол белгілі бір әлеуметтік, мәдени, экологиялық немесе технологиялық мәселені ағылшын тілінде талдауға кіріседі. Мысалы, «жасанды интеллекттің білімге әсері», «экологиялық жауапкершілік», «әлеуметтік желідегі жалған ақпарат», «жастардың кәсіби таңдауы» сияқты тақырыптар оқушыдан жай ғана тілдік жауап емес, пайымдау, салыстыру, дәлелдеу және шешім ұсынуды талап етеді. Осындай тапсырмалар барысында тілдік материал мазмұнның қызметшісіне айналып, оқушы ағылшын тілін дербес ойлау құралы ретінде қолдана бастайды.

Когнитивтік дағдыларды дамыту тұрғысынан қарағанда, проблемаға бағытталған әдіс бірнеше өзара байланысты танымдық әрекетті белсендіреді. Біріншіден, оқушы проблеманы ұғынады және оның мәнін ажыратады, яғни ақпаратты қабылдау мен бастапқы интерпретация іске қосылады. Екіншіден, ол мәселенің себептері мен салдарын анықтауға тырысады, бұл талдау операциясын күшейтеді. Үшіншіден, бірнеше ықтимал шешім нұсқасын салыстырып, олардың артықшылығы мен әлсіздігін бағалайды, мұнда бағалау және синтез жүзеге асады. Төртіншіден, өз ойын сынып алдында не жазбаша форматта дәлелдеуі қажет болады, бұл логикалық құрылымдау мен рефлексияны дамытады. Осылайша, problem-based learning тек бір тапсырманы орындау тәсілі емес, жоғары деңгейлі ойлау операцияларын бір сабақ құрылымына тоғыстыратын күрделі әдістемелік жүйе болып табылады.

Жоғары сынып оқушылары үшін мұндай тәсілдің ерекше маңызы бар, себебі бұл кезеңде олардың абстрактілі ойлау мүмкіндігі айқын күшейеді, пікір айту мәдениеті қалыптасады және дербес шешім қабылдауға ұмтылыс артады. Егер сабақ барысында оқушы дайын жауапты іздеуге емес, сұрақты нақтылауға, дәлел іздеуге, позиция таңдауға және қорытынды жасауға ынталандырылса, онда ағылшын тілі пәні тек тілдік норма мен ереже үйрететін сала емес, зияткерлік даму алаңына айналады. Мұндай жағдайда оқушының оқу мотивациясы да күшейеді, өйткені ол тілді формальді пән ретінде емес, маңызды мәселені талқылаудың құралы ретінде қабылдайды.

Проблемалық тапсырмалардың когнитивтік әсері: Ағылшын тілі сабағында қолданылатын проблемалық тапсырмаларды бірнеше топқа бөлуге болады. Бірінші топқа жағдаяттық талдау жатады, мұнда оқушыларға өмірлік немесе әлеуметтік сипаттағы мәселе ұсынылып, оны шешудің жолын ағылшын тілінде ұсыну талап етіледі. Екінші топ – пікірталас пен дебат, бұл жерде білім алушылар қарама-қарсы көзқарастарды салыстырып, өз пікірін дәлелдейді. Үшінші топ – жобалық және зерттеушілік тапсырмалар, олар ақпарат

жинау, сұрыптау, өңдеу және көпшілік алдында таныстыру әрекеттерін қамтиды. Төртінші топ – аргументативті жазылым, мұнда оқушы белгілі бір проблемаға қатысты ұстанымын логикалық түрде негіздеуі тиіс.

Осындай тапсырмалар когнитивтік дағдыларды жүйелі түрде дамытады. Жағдаяттық тапсырмалар себеп-салдарлық байланыстарды көруге үйретсе, дебат баламалы пікірлерді бағалауға және дәлел құрастыруға жетелейді. Жобалық жұмыс ақпараттық сауаттылық пен синтез қабілетін дамытады, ал аргументативті эссе рефлексия мен логикалық құрылымды қалыптастырады. Ең маңыздысы – бұл әрекеттердің барлығы ағылшын тілінде жүзеге асатындықтан, когнитивтік және тілдік даму бір мезгілде жүреді.

Әдісті жүзеге асыру шарттары: Дегенмен problem-based learning тәсілінің нәтижелілігі оны механикалық қолдануға емес, ғылыми-әдістемелік негізде ұйымдастыруға байланысты. Ең алдымен, проблема оқушының жасына және тілдік деңгейіне сай болуы тиіс. Тым күрделі немесе мәдени контексті түсініксіз мәселе оқушыны дамыту орнына оны тежеп тастауы мүмкін. Екіншіден, мұғалім тапсырманы кезең-кезеңімен құруы керек: проблеманы ұсыну, жетекші сұрақтар қою, дерекпен жұмыс ұйымдастыру, шешімдерді салыстыру және қорытынды рефлексия. Үшіншіден, бағалау жүйесі тек тілдік дұрыстыққа емес, ойдың тереңдігіне, дәлелдің қисындылығына, мәселені түсіну сапасына және ұсынылған шешімнің негізділігіне де сүйенуі қажет.

Сондай-ақ сыныптағы психологиялық ахуалдың да рөлі ерекше. Егер оқушы қателесуден қорықса немесе оның пікірі ескерілмейтін болса, онда problem-based learning табиғатына тән еркін пайымдау жүзеге аспайды. Сондықтан мұғалім қолдаушы, диалогке ашық, пікір алуандығын мойындайтын орта қалыптастыруы қажет. Мұндай ортада оқушы тілдік қателерден қорықпай, мазмұндық ой айтуға бейімделеді, ал бұл когнитивтік дамудың маңызды алғышарты болып саналады.

Қорытынды

Ағылшын тілін оқытудың проблемаға бағытталған әдісі жоғары сынып оқушыларының когнитивтік дағдыларын дамытуда елеулі әлеуетке ие екені байқалады. Оның құндылығы оқушыны білімді жай қабылдаушыдан оны құрастырушы және бағалаушы тұлғаға айналдыруында жатыр. Бұл тәсіл арқылы ағылшын тілі сабағында талдау, дәлелдеу, салыстыру, шешім қабылдау, рефлексия жасау сияқты жоғары деңгейлі ойлау әрекеттері табиғи түрде қалыптасады. Демек, problem-based learning қазіргі мектептегі ағылшын тілін оқытуды мазмұндық тұрғыдан байытып қана қоймай, оқушының танымдық дербестігін, зияткерлік икемділігін және функционалдық сауаттылығын дамытуға бағытталған тиімді әдіс ретінде қарастырылуы тиіс.

Резюме: В данной статье рассмотрено развитие познавательных навыков старшеклассников в рамках проблемно-ориентированного метода обучения английскому языку. Цель исследования-превратить учащегося из простого получателя знаний в составителя и оценщика. В результате этого метода на уроках английского языка формируются мыслительные действия, такие как анализ, аргументация, сравнение и принятие решений.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. OECD. *PISA 2022 Results (Volume III): Creative Minds, Creative Schools*. Paris: OECD Publishing, 2024. DOI: 10.1787/765ee8c2-en.
2. OECD. *New PISA Results on Creative Thinking: Can Students Think Outside the Box? PISA in Focus*, No. 125. Paris: OECD Publishing, 2024. DOI: 10.1787/b3a46696-en.
3. Orhan A. *Investigating the Effectiveness of Problem Based Learning on Academic Achievement in EFL Classroom: A Meta-Analysis*. *Asia-Pacific Education Researcher*. 2025;34:699–709. DOI: 10.1007/s40299-024-00889-4.

4. Le H.V., Nguyen L.Q. *Promoting L2 Learners' Critical Thinking Skills: The Role of Social Constructivism in Reading Class*. *Frontiers in Education*. 2024;9:1241973. DOI: 10.3389/educ.2024.1241973.
5. Sukmojati E., Al Viana S., Djami M.K., Fauzi A., Syafirah D., Bana E.O.D. *Critical Thinking in English Language Teaching: A Bibliometric Analysis*. *F1000Research*. 2025;14:1305. DOI: 10.12688/f1000research.171160.1.
6. Guo Q. *Effects of problem-based learning on EFL learning: A systematic review and meta-analysis*. *PLoS One*. 2024.
7. Orhan A. *Investigating the Effectiveness of Problem Based Learning on Academic Achievement in EFL Classroom: A Meta-Analysis*. *The Asia-Pacific Education Researcher*. 2025.
8. Lu L. *A Meta-analysis of the Effectiveness of Problem-based Learning on Critical Thinking*. *European Journal of Educational Research*. 2025.
9. Sukmojati E., Viana S.A., Djami M.K., Fauzi A., Syafirah D., Bana E.O.D. *Critical Thinking in English Language Teaching: A Bibliometric Analysis*. *F1000Research*. 2025.
10. Le H.V., Nguyen L.Q. *Promoting L2 learners' critical thinking skills: the role of social constructivism in reading class*. *Frontiers in Education*. 2024.